

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานการณ์การศึกษาและวิจัยการรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 2 รูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 สถานการณ์การศึกษาและวิจัยการรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน

ผลการวิจัยเอกสารสรุปสถานการณ์ของประเทศในประชาคมอาเซียนพบว่ามีความแตกต่างและ “ช่องว่าง” อย่างมากในด้านสภาพพื้นฐานของประเทศทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม การพัฒนาการเมืองเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา โครงสร้างพื้นฐานและความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รายได้ประชาชาติ รวมทั้งวงวิชาการวิชาชีพและการศึกษาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งผลต่อการพัฒนาห้องสมุด และสถานการณ์การรู้สารสนเทศของประเทศต่างๆในประชาคมอาเซียน อย่างไรก็ตามการรู้สารสนเทศเป็นขอบข่ายหนึ่งที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจในวงการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียนแม้จะมีสถานการณ์แตกต่างกันพบว่ามีความแตกต่างหลากหลายในเรื่องนโยบาย การศึกษา วิจัยและการปฏิบัติในแต่ละประเทศ ตั้งแต่ไม่ปรากฏการดำเนินงานจนถึงมีเป็นนโยบายระดับประเทศ อาจวิเคราะห์สรุปโดยภาพรวมและเป็นรายประเทศได้ดังนี้

1. สถานการณ์การรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน โดยภาพรวม

ผลการวิจัยเอกสารสถานการณ์การรู้สารสนเทศของประเทศประชาคมอาเซียน นำเสนอสถานการณ์การศึกษาและวิจัยในภาพรวมของประชาคมอาเซียน ดังนี้

1.1 ความกำกวมและคาบเกี่ยวของความหมายหรือแนวคิดของคำว่า การรู้สารสนเทศทั้งในภาษาอังกฤษและเมื่อแปลเป็นภาษาของแต่ละประเทศและในบริบทของแต่ละประเทศ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดและมุมมองคำว่า การรู้สารสนเทศ แตกต่างกันไป ยังไม่มีนิยามที่เป็นที่เข้าใจเป็นทางการเหมือนกัน นอกจากนี้คำว่าสารสนเทศยังมีการแปล

ความหมายหรือแนวคิดคาบเกี่ยวกับคำอื่นๆ เช่น media literacy, digital literacy, digital literacy, information technology literacy, information literacy competency เป็นต้น ทำให้มีการใช้ปะปนกัน หรือแทนกัน หรือความพยายามสร้างความเข้าใจหรือการแปลความหมายในมุมมองของแต่ละศาสตร์ ด้วยธรรมชาติของแนวคิดที่บูรณาการความรู้และทักษะหลายด้าน ทั้งความรู้ ความสามารถหรือทักษะแบบดั้งเดิม คือการอ่านออกเขียนได้ (traditional literacy) การรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน (computer literacy) การคำนวณ (numerical literacy) การรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) การรู้เรื่องเครือข่าย (network literacy) การรู้เรื่องทัศนภาพ (visual literacy) การรู้วัฒนธรรม (cultural literacy) และการสอนเรื่องห้องสมุด (library instruction) และยังมี การรู้สารสนเทศที่เจาะจงเฉพาะด้าน เช่น การรู้สารสนเทศวิทยาศาสตร์ (science information literacy) การรู้สารสนเทศสุขภาพ (health information literacy) การรู้สารสนเทศธุรกิจ (business information literacy) ซึ่งผลต่อกรอบการพัฒนาการรู้สารสนเทศโดยประเทศต่างๆ ให้มีความสำคัญและเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล

1.2 บทบาทขององค์การในภูมิภาคและนานาชาติ องค์การทางวิชาชีพในภูมิภาค

อาเซียนที่มีบทบาทในเรื่องการรู้สารสนเทศคือ สภาบรรณารักษ์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ คอนซาล (Congress of Southeast Asian Librarians - CONSAL) (www.consal.org) เป็น สมาคมวิชาชีพระดับภูมิภาค ก่อตั้งเมื่อ ค.ศ. 1970 เพื่อสร้างความร่วมมือกับองค์การและสถาบันอื่นๆ ทั้งในภูมิภาคและนานาชาติ ในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ วิทยาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เอกสารสนเทศ สารสนเทศศาสตร์ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบรรณารักษ์ มีสำนักงานเลขานุการหมุนเวียนไปตามประเทศสมาชิกทุก 3 ปี สมาคมฯ มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การจัดประชุมทุก 3 ปี เพื่อแถลงผลงานของคณะกรรมการบริหารและประชุมทางวิชาการในเรื่องที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด โดยเน้นหัวข้อที่เป็นประโยชน์กับประเทศในภูมิภาค โดยมีการเสนอผลงานวิชาการเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ หรือ การสอนการใช้ห้องสมุด (library instruction) การให้การศึกษาผู้ใช้ (user education) เป็นภาษาอังกฤษ แต่ไม่มีการประชุมที่มีหัวข้อโดยตรงเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ

บทบาทขององค์การระหว่างประเทศ ที่สำคัญ คือองค์การยูเนสโก UNESCO's Information for All Programme (IFAP) มีบทบาทในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ และสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการรู้สารสนเทศโดยมีวัตถุประสงค์ “เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการสร้างพื้นฐานทางทฤษฎีการรู้สารสนเทศ สนับสนุนการสร้างแนวร่วมระหว่างประเทศทางด้านการรู้

สารสนเทศสนับสนุนให้ประเทศต่างๆกำหนดนโยบายการรู้สารสนเทศ พัฒนาบุคลากรด้านการรู้สารสนเทศ และ ติดตามการพัฒนาสังคมการรู้สารสนเทศ” สำนักงานยูเนสโก กรุงเทพมหานคร สำคัญ ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาการรู้สารสนเทศในภูมิภาคนี้ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรม การสนับสนุนทุนวิจัย เช่น การฝึกอบรมทักษะการรู้สารสนเทศแก่บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดโรงเรียน กรุงเทพมหานคร และ บรรณารักษ์ห้องสมุดประเทศลาว โครงการวิจัย Development of Information Literacy Through School Libraries in Southeast Asia (2004-2005) สํารวจสภาพการศึกษาการรู้สารสนเทศของประเทศในภูมิภาคนี้และจัดทำแผนกิจกรรมเสนอแนะเพื่อเพิ่มบทบาทห้องสมุดโรงเรียนในการพัฒนาชุมชนผู้รู้สารสนเทศ โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ Regional Workshop on School Library Services in Southeast Asia (2003)

องค์การนานาชาติอื่นๆ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดและการรู้สารสนเทศ เช่น สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน หรืออิลฟา สมาคมห้องสมุดมหาวิทยาลัยนานาชาติ (International Association of University Libraries- IATUL) องค์การพัฒนานานาชาติของสวีเดน หรือซีดา (Swedish International Development Agency - SIDA) โดยมีจุดเน้นการรู้สารสนเทศของนักเรียนในระดับโรงเรียน และนักศึกษามหาวิทยาลัย รวมทั้งครูบรรณารักษ์และบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยโดยการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาห้องสมุด

1.3 สถานการณ์การศึกษาการรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน มีการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ในรูปแบบหลากหลาย เช่น การปฐมนิเทศ การจัดอบรม รวมทั้งการสอนเป็นรายวิชาการรู้สารสนเทศโดยตรง หรือการบูรณาการในเนื้อหาวิชา และการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนการสอน เช่น บทเรียนออนไลน์ (eLearning) การสอนโดยผู้สอน บรรณารักษ์ และความร่วมมือกันระหว่าง ผู้สอนและบรรณารักษ์ ห้องสมุดมีบทบาทในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศโดยเน้นการรู้สารสนเทศของนักเรียนในโรงเรียน และนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา และสมรรถนะการรู้สารสนเทศมิได้ปรากฏเป็นองค์รวม แต่รายการตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการรู้สารสนเทศและคำที่เกี่ยวข้อง เช่น การแสวงหา การเข้าถึง การสืบค้น การอ่าน การคิดวิเคราะห์ การค้นคว้า การประเมิน การเขียนรายงาน การอ้างอิง จริยธรรมที่เกี่ยวข้อง โดยกระจายอยู่ในปรัชญา วิสัยทัศน์ของหลักสูตร คุณลักษณะของนักเรียน และบัณฑิตที่พึงประสงค์ รายวิชา คำอธิบายรายวิชา และเทคนิคการเรียนการสอน ในแผนการเรียนรู้ หรือแผนการสอน

การรู้สารสนเทศยังไม่ได้หยั่งรากฐานในประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ เนื่องจากยังมีปัญหาการพัฒนาห้องสมุด วิชาการและวิชาชีพนี้ (Wijetungem, 2005, 31) ปัญหาเกี่ยวเนื่องกับการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ ของประเทศส่วนใหญ่ในประชาคมอาเซียน คือ การพัฒนาการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง ประชาชนอ่านหนังสือน้อย มีพฤติกรรมการคัดลอก ขาดทักษะการประเมิน คิดวิเคราะห์ ทรัพยากรห้องสมุดขาดแคลน ผู้บริหารขาดความรู้ ความเข้าใจและเห็นว่าการรู้สารสนเทศเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือหลักสูตร ความรู้ ความเข้าใจการรู้สารสนเทศของครูบรรณารักษ์ แม้จะตระหนักว่าการรู้สารสนเทศมีความสำคัญ ครูบรรณารักษ์ขาดสมรรถนะการรู้สารสนเทศ รูปแบบและเทคนิคการสอนของครูผู้สอนเน้นเนื้อหา และขาดความสนใจ/ความตระหนัก/ความสามารถบูรณาการการรู้สารสนเทศ ครูบรรณารักษ์ขาดการฝึกอบรม การรู้สารสนเทศ ปัญหาทรัพยากรสารสนเทศ เทคโนโลยี เครื่องมืออุปกรณ์มีไม่เพียงพอห้องสมุดไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และไม่ได้มีบทบาทในเรื่องการรู้สารสนเทศ

งานวิจัยของซิงค์ (Singh, 2005) มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลของแต่ละประเทศ ต่อองค์การยูเนสโก ต่อสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน และสมาคมห้องสมุดโรงเรียนระหว่างประเทศ ในการรณรงค์ให้การรู้สารสนเทศเป็นที่ตระหนักในภูมิภาค มีการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการสอนการรู้สารสนเทศ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูบรรณารักษ์ เพื่อนำไปขยายผลต่อและให้สมาคมวิชาชีพในแต่ละประเทศ

1.4 สถานการณ์การวิจัยการรู้สารสนเทศ ของประชาคมอาเซียน จากข้อมูลขององค์การยูเนสโกซึ่งรวบรวมข้อมูลผลงานเขียนการรู้สารสนเทศทั้งภาษาอังกฤษและภาษาที่ใช้ในแต่ละชาติทั่วโลก รวมภาษาของประเทศต่างๆในประชาคมอาเซียน ชื่อว่า Overview of information Resources Worldwide ออกเผยแพร่เมื่อ ค.ศ. 2013 และพิมพ์ครั้งที่ 2 ค.ศ.2014 พบว่าผลงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์ บทความวิชาการและบทความวิจัยพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร หรือนำเสนอในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ รวมทั้งเอกสารประกอบการบรรยายหรือการฝึกอบรม และเป็นการศึกษาวิจัยในบริบทของสถานศึกษาในโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะการประเมินทักษะการรู้สารสนเทศของนักเรียนและนักศึกษา และบทบาทของห้องสมุดทั้งหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดโรงเรียนและห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ประเทศที่มีผลงานการรู้สารสนเทศในวารสารวิชาการในฐานข้อมูล Web Of Science (WOS) ช่วง ค.ศ. 1999- 2009 มากที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา 1,065 บทความ (ร้อยละ

54.06) กลุ่มประเทศในอาเซียนเรียงลำดับดังนี้ สิงคโปร์ จำนวน 9 บทความ (ร้อยละ 0.45) ฟิลิปปินส์จำนวน 2 บทความ (ร้อยละ 0.10) และในจำนวนเท่ากัน อินโดนีเซีย มาเลเซียและไทย จำนวน 1 บทความ (ร้อยละ 0.05) (Aharony, 2010) และมาเลเซียยังเป็นประเทศในประชาคมอาเซียน ที่มีอันดับสูงติดอันดับ 15 ในจำนวน 15 อันดับที่ดีพิมพ์ในวารสารในฐานข้อมูลสกอปัส (Scopus) จำนวน 18 บทความ (ร้อยละ 0.9) และพบว่ามีนักวิชาการของมาเลเซีย และสิงคโปร์มีจำนวนผลงานติดอันดับสูงเป็นอันดับที่ 5 คือ S. Majid จำนวน 12 บทความ ได้รับการอ้างอิงถึง 44 รายการ เฉลี่ยมีการอ้างอิงถึง 3.67 รายการต่อบทความ และ อันดับ 8 คือ S. Foo จากสิงคโปร์ มีจำนวนผลงาน 9 รายการ ได้รับการอ้างอิงถึง 38 รายการ เฉลี่ยมีการอ้างอิงถึง 4.22 รายการต่อบทความ (Majid & others, 2015)

ประเทศอื่นๆที่มีผลงานทางวิชาการเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ ใกล้เคียงกันคือไทย ฟิลิปปินส์ ส่วนประเทศอื่นๆ มีผลงานเป็นภาษาของตน โดยกัมพูชา ลาวและ พม่า มีผลงานน้อยมาก และเป็นเอกสารประกอบการจัดอบรม

1.5 พัฒนาการการรู้สารสนเทศของประเทศในประชาคมอาเซียนมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของประเทศ โดยเฉพาะด้านการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามรายงานสถิติการพัฒนาศูนย์ข้อมูลของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติ (UNDP Human Development Report) (United Development Programme, 2016) การพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามรายงานดัชนีชี้วัดสังคมสารสนเทศ (Measuring the Information Society Report) ด้านการเข้าถึง (access) การใช้ (use) และทักษะ (skills) ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในแต่ละประเทศ การพัฒนาปัจจัยดังกล่าวในระดับนโยบายจึงมีความสำคัญยิ่ง ประเทศต่างๆในประชาคมอาเซียนจึงต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การเข้าถึงและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะประเทศเมียนมาร์และกัมพูชาที่เคยมีพัฒนาการต่ำมาก่อน จึงเป็นโอกาสการพัฒนาศูนย์สารสนเทศของประชาชนในประเทศเหล่านี้

1.6 บทบาทของนักวิชาการ นักวิชาชีพและนักวิจัยด้านการรู้สารสนเทศในประชาคมอาเซียน แม้ไม่มีการวิจัยและพัฒนามาตรฐานและตัวแบบการรู้สารสนเทศสำหรับประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะ แต่นักวิชาการ นักวิชาชีพจากภูมิภาคอาเซียนได้มีส่วนร่วมกับสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบันหรืออิลฟา (International Federation of Library Associations and Institutions -IFLA) ซึ่งเป็นองค์การทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่ใหญ่และเก่าแก่ที่สุดของโลก ตัวแบบ *Empowering 8* จัดทำโดยองค์การทางวิชาชีพระหว่างประเทศอิลฟา โดยหน่วยกิจกรรมหลักเอ แอลพี (IFLA-ALP) ร่วมกับสถาบันแห่งชาติทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยโคลัมโบ ศรีลังกา (National Institute of Library and Information Science –University of Colombo, Sri Lanka) โดยผู้เข้าร่วมจาก

ประเทศต่างๆในเอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ร่วมกันพัฒนาตัวแบบการรู้สารสนเทศที่เหมาะสมสำหรับภูมิภาคเอเชีย

2. สถานการณ์การรู้สารสนเทศของประเทศในประชาคมอาเซียน

การนำเสนอผลการวิจัยเอกสารจำแนกตามประเทศและในแต่ละประเทศจำแนกเป็นด้านการศึกษาและด้านการวิจัย เนื่องจากกิจกรรมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวเนื่องกันและประเด็นงานวิจัยของประเทศต่างๆพบว่ายังมีน้อย เพื่อให้เห็นภาพรวม จึงขอนำเสนอผลสรุปเรียงตามลำดับอักษรภาษาไทยของชื่อประเทศได้ดังนี้

2.1 กัมพูชา สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การเมืองของประเทศ กัมพูชาส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จากรายงานสถิติการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติ (UNDP Human Development Report) (United Development Programme, 2016) กัมพูชาถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 143 ของโลกและเป็นอันดับรองจากอันดับต่ำสุดของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน กัมพูชายังเป็นประเทศเดียวในประชาคมอาเซียนที่ไม่มีการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับปริญญาและระดับการศึกษาใดๆ ไม่มีข้อกำหนดในด้านคุณสมบัติหรือวุฒิการศึกษาสำหรับผู้ทำงานห้องสมุดหรือบรรณารักษ์ซึ่งต่างเรียนรู้จากประสบการณ์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย บรรณารักษ์สำเร็จการศึกษาสาขาอื่นๆ และทำงานอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยด้วย เช่น งานสอน งานทะเบียน มีห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งเดียวที่มีบรรณารักษ์วิชาชีพสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จากสหรัฐอเมริกาด้วยทุนจากต่างประเทศและปัจจุบันเป็นกำลังสำคัญของประเทศในการก่อตั้งสมาคมห้องสมุดกัมพูชา และการแสวงหาทุนและความช่วยเหลือจากต่างประเทศในการพัฒนาห้องสมุดและการวางแผนการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ห้องสมุดได้รับงบประมาณจำกัด และไม่ได้รับความสำคัญ ประชาชนไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน เรื่องการรู้สารสนเทศยังไม่เป็นที่เข้าใจทั้งความหมาย ความสำคัญและการปฏิบัติในระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติ สถานการณ์การรู้สารสนเทศในด้านการศึกษาและวิจัยอยู่ในระดับต่ำ ในระดับนโยบายมีนโยบายที่เกี่ยวข้องคือเรื่องเทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์การนานาชาติได้มีบทบาทการพัฒนาบทบาท ความรู้ ความสามารถของบรรณารักษ์และห้องสมุดในกัมพูชาอย่างต่อเนื่อง กล่าวโดยเฉพาะในด้านการรู้สารสนเทศ ยูเนสโก อีฟลา และซีดา ได้สนับสนุนการพัฒนาบรรณารักษ์และบุคลากรห้องสมุดโดยการจัดฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการการรู้สารสนเทศที่ประเทศกัมพูชาเมื่อ ค.ศ.2008 โดยร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการเยาวชนและกีฬาของกัมพูชา เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการรู้สารสนเทศในระดับนโยบายและ

ระดับปฏิบัติรวมทั้งร่วมกันกำหนดนิยามคำว่า การรู้สารสนเทศในบริบทของกัมพูชา ผลงานเรื่องการรู้สารสนเทศมีขึ้นเดียวเป็นภาษากัมพูชา จัดพิมพ์โดยหอสมุดแห่งชาติ เมื่อ ค.ศ. 2009

2.2 บรูไน บรูไนถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 30 ของดัชนีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโลกและเป็นอันดับที่ 2 ของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน บรูไนเน้นการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ สมดุล การสร้างวัฒนธรรมการอ่าน แต่คำว่า การรู้สารสนเทศ ยังเป็นศัพท์ใหม่สำหรับบรูไน ประเทศบรูไนไม่มีหอสมุดแห่งชาติ และไม่มีการจัดการศึกษาเพื่อผลิตบรรณารักษ์และนักสารสนเทศในระดับปริญญาตรี มีการจัดการศึกษาในระดับประกาศนียบัตร เทียบเท่าระดับอนุปริญญา แต่มีสมาคมห้องสมุดบรูไน ดารุซซาลัม ซึ่งก่อตั้งมาตั้งแต่ ค.ศ. 1986 มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาห้องสมุด บรรณารักษ์และบุคลากรห้องสมุด และวิชาชีพ

สถานการณ์การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการกำหนดวิสัยทัศน์บรูไน 2035 ระบุการศึกษาใหม่ที่มุ่งผลิตพลเมืองในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่มีความรู้ ความชำนาญการสูง และให้ความสำคัญต่อห้องสมุดในการร่วมพัฒนาการศึกษา การพัฒนาคุณภาพห้องสมุด การบริการของห้องสมุดสู่ความเป็นเลิศ และการพัฒนาบรรณารักษ์เพื่อสนับสนุนวิสัยทัศน์บรูไน 2035 ในด้านการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศ มีการดำเนินการในระดับมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาผู้เรียนของมหาวิทยาลัย หรือรวมในวิชาการเขียนและการนำเสนองานวิชาการ (Academic writing and presentation) ซึ่งเนื้อหาเน้นการเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศจากแหล่งต่างๆ โดยบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยรับผิดชอบ นอกจากนี้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทในการสอนการรู้สารสนเทศอย่างไม่ทางการด้วย โดยเน้นการส่งเสริมการอ่าน การสอนเป็นรายบุคคลเกี่ยวกับการสืบค้นและ การใช้คอมพิวเตอร์ และมีความกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบบทบาทด้านการสอน แม้ว่าจะมีความเข้าใจคำว่าสารสนเทศไม่ชัดเจนหรือไม่ตรงกัน และยังขาดความมั่นใจในสมรรถนะด้านการสอน

สถานการณ์การวิจัย เนื่องจากบรูไนไม่มีมหาวิทยาลัยเปิดสอนระดับปริญญาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จึงไม่มีงานเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศของประเทศเผยแพร่มากนัก ผลงานเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศของบรูไนส่วนหนึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ที่มีการจัดทำเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโทของชาวบรูไนที่ศึกษาต่อต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ

2.3 เมียนมาร์ จากรายงานสถิติการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ องค์การสหประชาชาติ (UNDP Human Development Report) (United Development Programme, 2016) เมียนมาร์ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 145 ของโลกและเป็นอันดับต่ำสุดของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน สถานการณ์การศึกษาของเมียนมาร์ยังล้าหลังอยู่ในระดับต่ำ การเรียนการสอนยังเป็นแบบเดิม การศึกษาของเมียนมาร์จึงต้องการการพัฒนาอย่างเร่งด่วน การปฏิรูปประเทศของเมียนมาร์นับตั้งแต่พ.ศ. 2513 ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง

เกิดขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการเปิดเสรีการค้าและการลงทุน การปฏิรูปด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารผ่านการเชื่อมต่อกับต่างประเทศ การเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารและสื่อ โดยเฉพาะการเข้าถึงผ่านระบบเคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ

จากสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลถึงสถานการณ์การศึกษาและวิจัยการรู้สารสนเทศของเมียนมาร์ซึ่งยังไม่ได้รับความสำคัญทั้งในระดับนโยบายและการดำเนินงาน ปัญหาสำคัญเกิดจากสถานการณ์การพัฒนาห้องสมุดความขาดแคลนงบประมาณ สื่อการศึกษา ทรัพยากรสารสนเทศ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าเมียนมาร์มีสถาบันการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นผลิตบรรณารักษ์ ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอกภายใต้การกำกับดูแลโดยกระทรวงศึกษาธิการ เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1974 ประชาชนยังขาดวัฒนธรรมการอ่าน และมีปัญหาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์กรเอกชนในประเทศมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดและบุคลากรวิชาชีพ การส่งเสริมการอ่าน ที่สำคัญคือ สมาคมห้องสมุดเมียนมาร์(Myanmar Library Association) มูลนิธิห้องสมุดแห่งประเทศไทยเมียนมาร์ (Myanmar Library Foundation)

เมียนมาร์กำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน ด้านการพัฒนาห้องสมุดและบุคลากรโดยความช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชนและองค์การนานาชาติอย่างกว้างขวางซึ่งนับเป็นจุดเด่นอย่างมากที่สุด ในช่วงเปิดประเทศ ในรูปเงินทุน กิจกรรมและโครงการจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดและการพัฒนาบรรณารักษ์ซึ่งมีประเด็นการรู้สารสนเทศรวมอยู่ด้วย กล่าวเฉพาะโครงการและกิจกรรมด้านการศึกษารู้สารสนเทศ มีการจัดทำหลักสูตร การจัดอบรมการรู้สารสนเทศ การจัดทำสื่อการศึกษา เช่น บรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้รับการอบรมเรื่องการรู้สารสนเทศ โดยความช่วยเหลือจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยวอชิงตัน(University of Washington Libraries) มาจัดอบรมให้ การพัฒนาหลักสูตรการรู้สารสนเทศบนโมบาย (developing and implementing mobile information literacy curricula) และการจัดฝึกอบรมบรรณารักษ์ เริ่มดำเนินการเมื่อ ค.ศ. 2015 โดยองค์การการพัฒนานาชาติของสหรัฐอเมริกา หรือยูเอสเอ (United States Agency for International Development-(USAID) มูลนิธิบิลเกต (Bill & Melinda Gates Foundation) โดยมหาวิทยาลัยวอชิงตัน คณะการศึกษานานาชาติ และ คณะสารสนเทศ (University of Washington's Henry M. Jackson School of International Studies & University of Washington's Information School) ร่วมกับ กลุ่มการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม (Technology & Social Change Group -TASCHA) มูลนิธิการสงวนรักษาหนังสือเมียนมาร์ (

Myanmar Book Aid Preservation Foundation (MBAPF) และมูลนิธิวิจัยของเมียนมาร์ (Enlightened Myanmar Research Foundation (EMReF).

การจัดอบรมเรื่องการเรียนรู้สื่อและสารสนเทศ (Media and information Literacy) แก่กลุ่มผู้นำโดยองค์การยูเนสโก การฝึกอบรมนักฝึกอบรมโครงการการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัล (train-the-trainer' digital information literacy program) ภายใต้โครงการห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ เมียนมาร์ (E-library Myanmar project) โดยการสนับสนุนจากกลุ่มสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์เพื่อห้องสมุด (Electronic Information for Libraries) ในมหาวิทยาลัยชั้นนำในเมียนมาร์และพัฒนาทักษะทางวิชาการของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

2.3 ลาว สาธารณรัฐประชาชนลาวถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 138 ของดัชนีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโลก อยู่ในช่วงการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาคมอาเซียน เช่นเดียวกับเมียนมาร์ และการพัฒนาประเทศในทุกๆด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษาและโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ลาวมีสถาบันอุดมศึกษา คือ มหาวิทยาลัยแห่งชาติประเทศลาว เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิตและสารสนเทศศาสตร์ ในระดับปริญญาตรี โดยบรรณารักษ์และบุคลากรส่วนใหญ่ศึกษาอบรมจากประเทศไทย

สถานการณ์การศึกษาและวิจัย ด้วยข้อจำกัดในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ รูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียนยังเป็นแบบเดิม การพัฒนาห้องสมุดและบรรณารักษ์ การรู้สารสนเทศจึงยังไม่ได้รับความสำคัญและสู่การปฏิบัติ องค์การนานาชาติได้มีบทบาทการพัฒนาบทบาท ความรู้ ความสามารถของบรรณารักษ์และห้องสมุดในลาว ควบคู่กับประเทศกัมพูชา กล่าว โดยเฉพาะในด้านการรู้สารสนเทศ โดยการจัดฝึกอบรม การประชุมเชิงปฏิบัติการการเรียนรู้สารสนเทศที่ประเทศลาวต่อจากกัมพูชาเมื่อ ค.ศ.2008 เป็นการวางรากฐานการเรียนรู้สารสนเทศของประเทศ โดยเฉพาะในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย รวมทั้งร่วมกำหนดนิยามคำว่าสารสนเทศในบริบทของลาวโดยหอสมุดแห่งชาติของลาวมีบทบาทสำคัญ มีข้อเสนอแนะให้มีการพัฒนาการเรียนรู้สารสนเทศในประเทศลาวโดยให้หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว เข้ามามีบทบาทสำคัญ การพัฒนากลยุทธ์ใหม่ๆ เช่น การปรับโครงสร้างการบริหารและการพัฒนาบริการของห้องสมุดเชิงรุกที่เน้นผู้ใช้บริการ การพัฒนาบรรณารักษ์และผู้ใช้โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้สารสนเทศ การสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้และการเรียนรู้

2.5 ไทย ประเทศไทยปรากฏแนวคิดการเรียนรู้สารสนเทศในแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่วนในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของประเทศไทย มุ่งเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แม้ไม่ปรากฏคำว่าสารสนเทศ แต่มีสาระสำคัญและ

แนวคิดที่ส่งเสริมบทบาทและความสำคัญของการรู้สารสนเทศ และความจำเป็นที่จะต้องสร้างและส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้รู้สารสนเทศหรือบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ *รักการอ่าน* ใฝ่รู้ เกิดการเรียนรู้ มีความรอบรู้ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและเรียนรู้ตลอดชีวิต และการส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ

คำว่า การรู้สารสนเทศยังไม่มีศัพท์บัญญัติ จึงมีการแปลกันอย่างหลากหลาย ในวงการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์นิยมแปลว่า การรู้สารสนเทศ แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ฉบับที่ 2) ของประเทศไทย พ.ศ.2552-2556 แปลว่า รอบรู้สารสนเทศ กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะ พ.ศ. 2554-2563 ของประเทศไทย (ICT 2020) แปลว่า การรอบรู้ เข้าถึง สามารถพัฒนาและใช้สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณ

การรู้สารสนเทศปรากฏในกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ ระยะ พ.ศ.2544-2553 ของประเทศไทย (IT 2010) และกรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศ ระยะ พ.ศ.2554-2563 ของประเทศไทย (ICT 2020) โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในฐานะเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการกำหนดเป้าหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ “ประชาชนมีความรอบรู้ เข้าถึง สามารถพัฒนาและใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างรู้เท่าทัน (information literacy) เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน และบุคลากร ICT มีความรู้ ความสามารถและทักษะในระดับสากล” และตัวชี้วัดการพัฒนา “ประชาชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 75 มีความรอบรู้ เข้าถึง สามารถพัฒนาและใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนา: ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาทุนมนุษย์ที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิจารณญาณและรู้เท่าทัน..” และเป้าหมาย: “ผู้ประกอบการและแรงงานทั่วไป (general workforce) มีความรู้และทักษะในการใช้งาน ICT (ICT Literacy) มีความรอบรู้สารสนเทศ (information literacy) และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนธุรกิจและสร้างนวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ และใช้ ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างรู้เท่าทัน “ โดยเป็นการแปลจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำเดียวกัน แต่ใช้คำที่ต่างกัน ไม่ได้ใช้คำว่า การรู้สารสนเทศ

สถานการณ์ด้านการศึกษา ด้านการเรียนการสอน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไม่ปรากฏคำว่า การรู้สารสนเทศ แต่มีคำที่เกี่ยวข้องในด้านสมรรถนะของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งตัวชี้วัดซึ่งระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ และคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ในมาตรฐานการเรียนรู้ใน 8 กลุ่มสาระ ห้องสมุดโรงเรียนและครูบรรณารักษ์มีบทบาทสำคัญ แต่แตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน

และความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักของผู้บริหาร ในระดับอุดมศึกษา ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง *กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (2554)* กำหนดคุณภาพของบัณฑิตทุกระดับ คุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาต่าง ๆ ต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้าน คือ (1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (2) ด้านความรู้ (3) ด้านทักษะทางปัญญา (4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบและ (5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นแนวทางการสอนและการบูรณาการการรู้สารสนเทศ โดยมีการสอนเป็นรายวิชาหรือเป็นเนื้อหา โดยเฉพาะและมีชื่อต่างๆกันแตกต่างกันไปตามสถาบัน เช่น การค้นคว้าและเขียนรายงาน ทักษะ การเรียน การใช้ห้องสมุด และมีทั้งรายวิชาบังคับและรายวิชาเลือก การสอนในวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาษาไทย เทคโนโลยีสารสนเทศ การบูรณาการการรู้สารสนเทศในการเรียนการสอนรายวิชา ทั้งวิชา ที่เน้นเนื้อหาวิชาการความรู้เป็นหลัก และวิชาที่เน้นทักษะการปฏิบัติ

สถานการณ์ด้านการวิจัย มีงานวิจัยดำเนินการโดยอาจารย์และนักศึกษาเรื่องการรู้ สารสนเทศแต่ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอาจจำแนกประเด็นที่ศึกษาได้เป็น เรื่อง การพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศ บทบาทของครูบรรณารักษ์ และห้องสมุดโรงเรียน ในระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่เกี่ยวกับกลุ่มนักศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยอาจารย์ บรรณารักษ์และเป็นวิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ของนักศึกษาระดับ ปริญญาโทและปริญญาเอกในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการศึกษา งานวิจัยเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ ส่วนใหญ่เป็นการวัดระดับการรู้สารสนเทศ ของนักศึกษากำหนดขอบเขตการศึกษา เช่น *กลุ่มประชากร* ระดับการศึกษาปริญญาตรี/ ปริญญาโท รวมทั้งประชาชน *สาขาวิชา* ชั้น ปี *สถาบัน* เช่น มหาวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหลายแห่ง *ระบบการศึกษา* นักศึกษาระบบมีชั้นเรียน และระบบเปิด/ระบบทางไกล และกำหนดขอบเขตหลาย ลักษณะผสมผสานกัน งานวิจัยการรู้สารสนเทศตามมาตรฐานหรือมิติใดมิติหนึ่งของการรู้สารสนเทศ เช่น การแสวงหาสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศ การค้นคืนสารสนเทศ ประเด็นงานวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เช่น การสอนการรู้สารสนเทศ การพัฒนาสื่อการสอนการรู้สารสนเทศ การ พัฒนามาตรฐานตัวชี้วัด การรู้สารสนเทศ การพัฒนารูปแบบ/ยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้รู้สารสนเทศ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการรู้สารสนเทศ บทบาทของผู้สอนและบรรณารักษ์ ผลงานของนักวิชาการ และนักวิจัยไทยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษ มีทั้งเป็น บทความจากดุษฎีนิพนธ์ ของนักศึกษาร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการ ของเทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง กุลธิดา ท้วมสุข และ ยุพิน เตชะมณี (Maitaouthong, Tuamsuk&

Tachamane, 2010, 2012a, 2012b) ผลงานของอาจารย์ นำเสนอในการประชุมทางวิชาการนานาชาติ ของสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน หรืออิฟลา (International Federation of Library Associations and institutions –IFLA) ได้แก่ ชูติมา สัจจานันท์ (Sacchanand, 2002, 2010a, 2010b, 2011a) โดยผลงานวิจัยเรื่อง Developing Strategies to Create information Literate Thai Students ได้รับการคัดเลือกจากอิฟลำนำมา แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสออกเผยแพร่ด้วย (Sacchanand, 2011b) ผลงานของแวตตา เตชะทวีวรรณ (Techataweewan, 2008a, 2008b) รวมทั้งยังมีผลงานร่วมกับคณะได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาค Asia-Pacific Conference on Library & Information Education & Practice) และ นานาชาติ (E-Learn 2008 – World Conference) (Techataweewan, Woraratpanya & Sanrach, 2009, 2012)

2.6 ฟิลิปปินส์ ฟิลิปปินส์เป็นประเทศแรกในประชาคมอาเซียนที่มีการจัดการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ โดยมีการจัดตั้งสถาบันบรรณารักษศาสตร์ (Institute of Library Science) ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1914 ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนเป็นคณะบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (School of Library and Information Studies)

สถานการณ์การศึกษาการรู้สารสนเทศ มีการเรียนการสอนในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัย โดยห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดมหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญ เรื่องการรู้สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ ได้รับการบูรณาการในหลักสูตรและการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดหลักสูตรของยูเนสโก และในระดับอุดมศึกษา บรรณารักษ์มีบทบาทในการสอน แบบเผชิญหน้า เป็นรายบุคคล เป็นกลุ่มและเป็นชั้นเรียนและผ่านสื่อหลากหลายรวมทั้งบทเรียนออนไลน์ บรรณารักษ์ได้รับการพัฒนาโดยองค์กรทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมบรรณารักษ์โรงเรียนฟิลิปปินส์ (The Philippine Association of School Librarians, Inc) รวมทั้งสถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และองค์กรต่างประเทศ เช่น อิฟลา ในการจัดประชุมสัมมนา อบรม

สถานการณ์ด้านการวิจัยการรู้สารสนเทศ ส่วนใหญ่การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นการวิจัยผู้ใช้ แต่ในเรื่องทักษะการรู้สารสนเทศมีไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นการประเมินทักษะการรู้สารสนเทศของนักศึกษาในคณะ หรือสาขาวิชา ในมหาวิทยาลัยต่างๆ

2.7 มาเลเซีย ประเทศมาเลเซียมีนโยบายและการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างชัดเจน Malaysia's Multimedia Super Corridor เป็นตัวอย่างของการพัฒนาและเชื่อมโยงกับการรู้สารสนเทศ ที่มีพัฒนาการอย่างเด่นชัดในบริบทของการศึกษา ทั้งในระดับโรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษา มีนโยบายและกรอบการพัฒนาที่ปรากฏค่าว่าการรู้สารสนเทศ กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศแห่งชาติ(National IT Framework) ตั้งเป้าหมายว่า ค .ศ. 2000 ประชาชนมาเลเซียทุกคนเป็นผู้รู้สารสนเทศและมีทักษะจำเป็นสำหรับแรงงานความรู้ แต่เน้นทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากกว่าการรู้สารสนเทศ วิสัยทัศน์ 2020 (Vision 2020) มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกคนเป็นผู้รู้สารสนเทศและเป็นแรงงานความรู้ที่มีสมรรถนะเน้นเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงการ Malaysian Smart Schools นำพาไปสู่เป้าหมายการรู้สารสนเทศในโรงเรียน และใน Malaysian Smart School Conceptual Blueprint ไม่มีคำว่าสารสนเทศโดยตรง แต่มีแนวคิดนี้ปรากฏ

การรู้สารสนเทศได้รับความสำคัญและปรากฏในคำกล่าวของผู้นำประเทศและผู้บริหารระดับสูงแต่มักจะเน้นเรื่องการรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีสารสนเทศก็ไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการรู้สารสนเทศ การจัดประชุม สัมมนา การฝึกอบรมในเรื่องการรู้สารสนเทศจัดโดยสมาคม องค์กรและสถาบันการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ อย่างต่อเนื่อง มีการนำเสนอให้มีการจัดทำวาระแห่งชาติเรื่องการรู้สารสนเทศของมาเลเซีย (NILA: A National Information Literacy Agenda for Malaysia) (Edzan & Saad, 2005) เพื่อเป็นกรอบการดำเนินงานการรู้สารสนเทศในประเทศมาเลเซีย การพัฒนามาตรฐานสมรรถนะการรู้สารสนเทศแห่งชาติ (National Information Literacy Competency Standard) และ หอสมุดแห่งชาติมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการรู้สารสนเทศของประชาชนควบคู่กับการส่งเสริมการอ่าน

สถานการณ์การศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในโรงเรียน มีรายวิชาการอ่านและการรู้สารสนเทศ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านในโรงเรียนและทักษะสารสนเทศเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และการรู้สารสนเทศหลอมรวมกับแนวคิดของโรงเรียนอัจฉริยะ (Malaysian Smart School) แต่ไม่ปรากฏในเอกสารทางการ ส่วนในระดับมหาวิทยาลัย มีการจัดการปฐมนิเทศ การจัดเป็นรายวิชาบังคับหรือรายวิชาเลือกสำหรับนักศึกษา การจัดอบรมนักศึกษา ปีสุดท้าย หรือการฝึกอบรมเฉพาะเรื่อง เช่น เทคนิคการสืบค้น การใช้ฐานข้อมูล และบรรณารักษ์ หอสมุดมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการรู้สารสนเทศ รวมทั้งร่วมกับอาจารย์ในการสอนการรู้สารสนเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ตลาดงาน เช่นเดียวกับหอสมุดแห่งชาติมีบทบาทในการพัฒนาการรู้สารสนเทศของประชาชน

สถานการณ์ด้านการวิจัย พบว่าจำนวนบทความและงานวิจัยการรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษาของนักวิชาการและนักวิจัยมาเลเซียได้รับการเผยแพร่ในวารสารในฐานข้อมูลในระดับสากลเพิ่มมากขึ้น และมีวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์เกี่ยวกับการรู้สารสนเทศในคณะกรรมการจัดการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมารา โดยเน้นการศึกษาและวิจัยในบริบทของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

2.8 สิงคโปร์ สิงคโปร์ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 5 ของดัชนีการพัฒนาศักยภาพการมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโลกและเป็นอันดับที่ 1 ของกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน สิงคโปร์มีความโดดเด่นในเรื่องการรู้สารสนเทศทั้งการศึกษาและการวิจัย โดยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศในโลกที่กำหนดให้มีเรื่องการรู้สารสนเทศอยู่ในแผนการศึกษาของชาติ และมีเป้าหมายพัฒนาการรู้สารสนเทศของประชาชนชาวสิงคโปร์ทุกคน ในขณะที่ประเทศอื่นๆยังไม่มีนโยบายการรู้สารสนเทศโดยตรง นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะด้านการศึกษาและด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกื้อหนุนให้การพัฒนาการรู้สารสนเทศเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยคณะกรรมการหอสมุดแห่งชาติสิงคโปร์ (National Library Board of Singapore) ที่บทบาทสำคัญตั้งแต่วัยเด็ก ผ่านห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดประชาชน ในส่วนระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมีบทบาทเข้มแข็งในการพัฒนาการรู้สารสนเทศของนักศึกษาผ่านระบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการรู้สารสนเทศในหลักสูตร ห้องสมุดที่ได้มาตรฐานสากลและความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันระหว่างบรรณารักษ์กับอาจารย์ผู้สอน

สิงคโปร์ มุ่งมั่นการพัฒนาสู่การเป็นชาติแห่งการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ได้กำหนด แผน “IT 2000” ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของสารสนเทศและความรู้ในฐานะเป็นทรัพยากรหลักของการพัฒนาประเทศ ดังปรากฏในคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี โก๊ะ จ๊ะ ตง (Gho Chock Tong) ในวันชาติประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ เมื่อ ค.ศ.1993 ถึงความสำคัญของความรู้และสารสนเทศว่า “อนาคตเป็นของประเทศซึ่งประชาชนใช้สารสนเทศ ความรู้และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จทางเศรษฐกิจ ” (Library 2000 Review Committee, 1999 : 33) สิงคโปร์มีนโยบายการพัฒนาประเทศให้เป็นเกาะฉลาด (Intelligent Island) การปรับระบบการบริการห้องสมุดประชาชน Library 2000 (1994) แผนแม่บทการปฏิรูปการศึกษา Master plan for IT education (1997) เปลี่ยนหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาสู่การเรียนรู้แบบโครงการ การสร้างนักคิดสร้างสรรค์ การฝังเรื่องการรู้สารสนเทศในหลักสูตร และในรายวิชา เช่น ภาษา การอ่าน มี

โครงการ Information Literacy Programme (ILP) (1998) แนวปฏิบัติการรู้สารสนเทศ
Information Literacy Guidelines (Languages and Library Branch of the Curriculum
Planning and Development Division, Ministry of Education (1997)

สถานการณ์การศึกษา ด้านการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในประเทศสิงคโปร์เริ่ม
ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับมหาวิทยาลัยและเน้นการบูรณาการในหลักสูตร การ
เรียนการสอน มุ่งส่งเสริมการรู้สารสนเทศในฐานะเป็นทักษะการเรียนรู้ ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
ชาวสิงคโปร์ทุกคน กระทรวง ศึกษาธิการ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ตระหนักถึงความสำคัญของการรู้
สารสนเทศ และได้จัดพิมพ์แนวทางดำเนินการเรื่องการรู้สารสนเทศ (The Information Literacy
Guidelines, 1997) โดยยึดรูปแบบ “Big-Six Model” เป็นกรอบการวางหลักสูตรการสอนเรื่องการ
เรียนรู้สารสนเทศ ซึ่งบรรจุไว้ในหลักสูตรการสอนทุกระดับ “Big-Six Model” หรือรูปแบบการ
แก้ปัญหาสารสนเทศ 6 ประการสำคัญ “Big-Six Information Problem-Solving” (Eisenberg &
Berkowitz 1990) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีประสบการณ์ 6 ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่ต้อง
ใช้สารสนเทศ เช่น การทำรายงาน การตัดสินใจ โดยห้องสมุดโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา
นักเรียนให้มีทักษะการรู้สารสนเทศ นอกจากนี้ห้องสมุดแห่งชาติสิงคโปร์มีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนาการรู้สารสนเทศของนักเรียนและประชาชน โครงการ Be information smart การให้
การศึกษาผู้ใช้สำหรับนักเรียนและประชาชน Basic Information Literacy (BILT) Training การ
ฝึกอบรมการรู้สารสนเทศขั้นพื้นฐาน สำหรับเป็นเครื่องมือในการวิจัย InfoPaths เป็นเส้นทาง
สำหรับสารสนเทศ สำหรับบุคลากรภาครัฐ ภาคเอกชน บุคคลทั่วไป เน้นการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ต
และการรู้สารสนเทศ โครงการ S.U. R. E Club (Source- Understand- Research – Evaluate)
ของคณะกรรมการหอสมุดแห่งชาติ เริ่มเมื่อ ค.ศ.2013 มุ่งตอบสนองการขยายตัวของอินเทอร์เน็ต
แหล่งสารสนเทศออนไลน์และสื่อสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนที่ใช้แหล่ง
สารสนเทศออนไลน์เป็นหลัก ในระดับมหาวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการ
พัฒนาและให้การศึกษารู้สารสนเทศแก่ผู้ใช้

ภาพที่ 4.1 S.U. R. E

<http://www.nlb.gov.sg/sure/>

สถานการณ์การวิจัย ประเทศสิงคโปร์มีงานวิจัยการรู้สารสนเทศเผยแพร่เป็นภาษาอังกฤษของครอบคลุมกว้างขวางระดับชาติ เน้นบริบทการศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย มีการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการรู้สารสนเทศ 6+3 (IL 6+3 model) เพื่อเป็นแบบการรู้สารสนเทศของประเทศโดยเฉพาะ การวิจัยและการสำรวจระดับชาติการรู้สารสนเทศของนักเรียนกลุ่มต่างๆ โดยเน้นบริบทของการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และ นักวิชาการ นักวิจัยด้านการรู้สารสนเทศของประเทศสิงคโปร์มีผลงานตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารในฐานข้อมูลนานาชาติและนำเสนอในการประชุมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลงานของนักวิจัยจาก คณะการสื่อสารและสารสนเทศวิ กิม วี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีนันยาง(Wee Kim Wee School of Communication and Information, Nanyang Technological University) ซึ่งเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาในสาขาสารสนเทศศึกษา

2.9 เวียดนาม เวียดนามถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 115 ของดัชนีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโลก สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศในอดีตส่งผลถึงการพัฒนาประเทศในทุกๆด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา แม้ว่าปัจจุบันเวียดนามอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่การพัฒนาอย่างรวดเร็ว สถานการณ์การพัฒนาห้องสมุดและการรู้สารสนเทศในประเทศเวียดนาม เช่นเดียวกับประเทศกัมพูชา เมียนมาร์ และกัมพูชายัง อยู่ในระดับต่ำ

สถานการณ์ด้านการศึกษา กลุ่มผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้อง ยังมีความไม่เข้าใจในเรื่องการรู้สารสนเทศในบริบทของการศึกษา การเรียนการสอนยังใช้รูปแบบเดิม มีความกำกวมในเรื่องความหมายของคำว่าสารสนเทศและส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่าเป็นการสอนการใช้ห้องสมุด การรู้สารสนเทศถูกมองว่าเป็นเรื่องของห้องสมุดและบรรณารักษ์และไม่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอุดมศึกษา ขาดความร่วมมือระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับบรรณารักษ์ นักเรียน นักศึกษาขาดทักษะการรู้สารสนเทศ นิยมใช้กูเกิล รวมถึงแหล่งสารสนเทศฟรีบนอินเทอร์เน็ตเท่านั้น เพราะ

ห้องสมุดขาดทรัพยากรสารสนเทศที่จำเป็นและทันสมัย ปัญหาความรู้ ความสามารถของบรรณารักษ์ เรื่องการรู้สารสนเทศจึงยังไม่ได้ได้รับความสำคัญมากนักทั้งในโรงเรียน และในระดับอุดมศึกษา ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการสอนการรู้สารสนเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้รูปแบบบรรยาย ฝึกอบรม และสอนเป็นโมดูล และเช่นเดียวกับกัมพูชา เมียนมาร์ และลาว การพัฒนาห้องสมุดและบุคลากรได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การยูเนสโก เริ่มตั้งแต่ ค.ศ.2005 มีข้อเสนอแนะให้พัฒนาการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศและการบูรณาการการรู้สารสนเทศในหลักสูตรและรายวิชา

สถานการณ์ด้านการวิจัย ความสนใจเรื่องการรู้สารสนเทศของนักวิชาการและนักวิจัยเวียดนามมีมากขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีผลงานของอาจารย์ นักวิจัยเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เผยแพร่และนำเสนอในวารสารและการประชุมนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

2.10 อินโดนีเซีย อินโดนีเซียถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 113 ของดัชนีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประจำปี ค.ศ. 2016 ของโลก มีสถาบันเปิดสอนหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์กระจายอยู่ทั่วประเทศ มหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เปิดสอนคือ มหาวิทยาลัยแห่งชาติอินโดนีเซีย

สถานการณ์ด้านการศึกษา การรู้สารสนเทศถูกมองว่าเป็นเรื่องของสถานศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย มีการสอนการรู้สารสนเทศเป็นรายวิชาในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย ตั้งแต่ ค.ศ.2007 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญในการสอนการรู้สารสนเทศอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้รูปแบบบรรยาย ฝึกอบรม และสอนเป็นโมดูลการพัฒนาห้องสมุดและบุคลากรได้รับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การยูเนสโก และหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ สถาบันวิทยาศาสตร์อินโดนีเซีย รวมทั้ง สมาคมห้องสมุดอินโดนีเซียมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรด้านการรู้สารสนเทศ โดยการสนับสนุนจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น องค์การยูเนสโก แ

ด้านการวิจัย ความสนใจเรื่องการรู้สารสนเทศของนักวิชาการและนักวิจัยอินโดนีเซียมีมากขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา มีผลงานของอาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศ เผยแพร่และนำเสนอในวารสารและการประชุมนานาชาติเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศในโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยนำผลการวิจัยเอกสาร ผลการสนทนากลุ่มและผลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นร่างรูปแบบ

ผลการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์ สรุปลักษณะการรู้สารสนเทศ ในประชาคมอาเซียน เสนอร่างรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศของประชาคมอาเซียน โดยมีองค์ประกอบด้านเป้าหมาย การบริหารจัดการและด้านกิจกรรมของเครือข่าย จำแนกเป็น ด้านการจัดการศึกษา ด้านการวิจัย และด้านกิจกรรมของเครือข่าย โดยมีแนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ เป็นกลไกที่จะทำให้เครือข่ายสามารถดำเนินงานได้สำเร็จ โดยการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้ปฏิบัติ และ กลุ่มผู้ใช้ โดยกำหนดความรับผิดชอบและวัตถุประสงค์การดำเนินงานอย่างชัดเจน และคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆของเครือข่าย อาทิ โครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณ การวิจัย เป็นต้น

ในส่วนของประเทศไทย ควรมีความร่วมมือระหว่างสมาคมห้องสมุดและสถาบันการศึกษา เพื่อกำหนดให้ทักษะการรู้สารสนเทศเป็นทักษะที่กำหนดในคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ การกำหนดนิยามศัพท์ความหมายเกี่ยวกับการรู้สารสนเทศเพื่อสร้างความชัดเจนในเชิงความหมาย ทำให้มีความเข้าใจที่ตรงกันอันจะนำไปสู่การดำเนินงานและการวางนโยบายที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และการกำหนดมาตรฐานการรู้สารสนเทศในประเทศไทยที่อยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ปัจจุบัน และผลของการวิจัยเพื่อให้สามารถนำมาตราฐานเหล่านั้นไปปฏิบัติได้จริง เป็นต้น

ต่อจากนั้นผู้วิจัยพัฒนาเป็นร่างรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศ และนำไปนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิชาชีพ แสดงความคิดเห็นหาค่าดัชนีความสอดคล้องของความคิดเห็น ก่อนนำมากำหนดเป็นรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศ ผลปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลผู้ตอบ

ข้อมูลผู้ตอบ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	4	12.90
หญิง	27	87.10
รวม	31	100.00
2. อายุ		
20-29 ปี		
30-39 ปี	2	6.45
40-49 ปี	8	25.81
50-59 ปี	13	41.94
60 ปี ขึ้นไป	8	25.81
รวม	31	100.00
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาโท	4	12.90
ปริญญาเอก	24	77.20
กำลังศึกษาปริญญาเอก	3	9.68
รวม	31	100.00
4. ตำแหน่งงาน		
อาจารย์	2	6.45
ผู้ช่วยศาสตราจารย์	10	32.26
รองศาสตราจารย์	9	29.03
ศาสตราจารย์	3	9.68
บรรณารักษ์ (ชำนาญการ/ชำนาญการพิเศษ/เชี่ยวชาญ)	2	6.45
นักวิชาการศึกษา	1	3.23
นักเอกสารสนเทศ	1	3.23
ผู้อำนวยการ	3	9.68
รวม	31	100.00
5. หน่วยงานที่สังกัด		
สถาบันอุดมศึกษา	29	93.55
หน่วยงานของรัฐ	1	3.23
หน่วยงานเอกชน	1	3.23
รวม	31	100.00

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
6. ประสบการณ์หรือความเกี่ยวข้องของท่านในเรื่องการรู้สารสนเทศ		
สารสนเทศ		
การสอนการรู้สารสนเทศ	24	77.42
การวิจัยการรู้สารสนเทศ	16	51.61
การสอนและบริการตอบคำถามผู้ใช้	13	41.94
การผลิตสื่อที่เกี่ยวข้อง	6	19.35
การเป็นผู้รับบริการการเรียนรู้วิชาการรู้สารสนเทศในสถาบันอุดมศึกษา	5	16.13
การเป็นผู้รับบริการการรู้สารสนเทศจากห้องสมุด	7	22.58

ตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิชาชีพ นักวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 27 คน (ร้อยละ 87.10) อายุ 50-59 ปี จำนวน 13 คน (ร้อยละ 41.94) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 24 คน (ร้อยละ 77.20) ตำแหน่งงานสายผู้สอน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 10 คน (ร้อยละ 32.26) สังกัด สถาบันอุดมศึกษา จำนวน 29 คน (ร้อยละ 93.55) มีประสบการณ์ในการสอนการรู้สารสนเทศ จำนวน 24 คน (ร้อยละ 77.20) รองลงมาการวิจัยการรู้สารสนเทศ จำนวน 16 คน (ร้อยละ 51.61)

ตารางที่ 4.2 ความคิดเห็นในเรื่องความสำคัญของการรู้สารสนเทศและเครือข่ายการรู้สารสนเทศ

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1.1 ความสำคัญของการรู้สารสนเทศต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต	4.7	0.41	มากที่สุด
1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน	4.5	0.50	มาก

ตารางที่ 4.2 ผู้ตอบมีความเห็นว่าการรู้สารสนเทศมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.7$) และ เครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียนมีความจำเป็นในระดับมาก ($\bar{x} = 4.5$)

ตารางที่ 4.3 ค่าดัชนีความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักวิชาชีพต่อ
ร่างรูปแบบเครือข่ายการรัฐสารสนเทศประชาคมอาเซียน

รูปแบบ	IOC
1. ด้านเป้าหมายของเครือข่าย	
1.1 การส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเรียนการสอนการรัฐสารสนเทศและทักษะที่เกี่ยวข้อง	1
1.2 การส่งเสริมความร่วมมือในด้านการวิจัยการรัฐสารสนเทศและทักษะที่เกี่ยวข้อง	0.97
1.3 การพัฒนาการศึกษา วิจัยและการปฏิบัติที่ดีในเรื่องการรัฐสารสนเทศ	0.97
1.4 การพัฒนาอาจารย์นักวิชาการ นักวิจัย และนักวิชาชีพสารสนเทศศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์	1
1.5 การส่งเสริมความตระหนักในเรื่องการรัฐสารสนเทศในวงวิชาการและวิชาชีพ สารสนเทศศาสตร์	0.94
1.6 การส่งเสริมความตระหนักในเรื่องการรัฐสารสนเทศในประชาคมอาเซียน	0.94
1.7 การพัฒนาผลงานและบทบาทของนักวิชาการ นักวิจัยเรื่องการรัฐสารเทศใน ประชาคมอาเซียนสู่ความเป็นสากล	0.97
2. ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายการรัฐสารเทศ	
2.1 มีการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหลัก key persons ในแต่ละประเทศเป็น แกนนำหรือกลุ่มนำในการก่อตั้งและบริหารเครือข่าย	0.97
2.2 มีการกำหนดสถาบันหลักในแต่ละประเทศเป็นแกนนำหรือกลุ่มนำในการก่อตั้งและ บริหารเครือข่าย	0.81
2.3 มีการบริหารจัดการระบบรวมศูนย์ (centralized system) สถาบันหรือประเทศ ใดประเทศหนึ่งเป็นศูนย์กลาง	0.35
2.4 มีการบริหารจัดการระบบกระจาย (decentralized system) โดยการแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบตามความพร้อมและจุดแข็งของสมาชิก เครือข่ายตามลำดับชั้น และระบบผสมผสาน	0.68
2.5 มีการบริหารจัดการแบบผสมผสานโดยมีสถาบัน/องค์กรใดองค์กรหนึ่งในประเทศ เป็นศูนย์กลางและพัฒนาเครือข่ายในระดับประเทศ	0.74
2.6 สมาคมห้องสมุดแต่ละประเทศเป็นแกนกลางเครือข่ายของแต่ละประเทศ	0.45
2.7 สถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่เปิดสอนระดับ บัณฑิตศึกษาที่คัดเลือกในแต่ละประเทศเป็นแกนกลางเครือข่าย	0.45
2.8 เป็นเครือข่ายของสภาบรรณารักษะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือคอนซาล	0.74
2.9 เป็นเครือข่ายสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมและสถาบันห้องสมุด หรือ อิฟล่า (IFLA Asia and Oceania Section)	0.71

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ปัจจัย	ค่า IOC
2. ด้านการบริหารจัดการเครือข่ายการรู้สารสนเทศ (ต่อ)	
2.10 เป็นเครือข่าย SEAMEO - RIHED (Southeast Asia Ministries of Education - Regional Center for Higher Education)	0.71
2.11 เป็นเครือข่ายในเครือข่ายอื่นๆ	0.65
2.12 เป็นเครือข่ายทางการ และเป็นอิสระ	0.81
2.13 มีบันทึกความร่วมมืออย่างเป็นทางการ/MOU	0.16
2.14 เป็นเครือข่ายไม่เป็นทางการ กลุ่มผู้สนใจอิสระ	0.87
2.15 มีการบริหารจัดการเครือข่ายโดยประเทศสมาชิกหมุนเวียนรับผิดชอบ	0.97
2.16 เครือข่ายมีพันธกิจ/ วิสัยทัศน์ / นโยบาย/แผนยุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน	0.93
2.17 เครือข่ายมีพันธกิจ/ วิสัยทัศน์ / นโยบาย/แผนยุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศของประเทศสมาชิก	0.90
2.18 มีแหล่งสนับสนุนงบประมาณ	0.91
3. ด้านกิจกรรม	
3.1 ด้านการจัดการศึกษา	
3.1.1 การพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดีในด้านการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศ	0.97
3.1.2 การพัฒนาหลักสูตร/ รายวิชา เทคนิคการสอน	0.97
3.1.3 การพัฒนาสื่อการศึกษา	0.94
3.1.4 การพัฒนาบทเรียนออนไลน์การรู้สารสนเทศร่วมกัน	1
3.1.5 การพัฒนาบุคลากร	1
3.1.6 การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ	0.97
3.2 ด้านการวิจัย	
3.2.1 การกำหนดโจทย์วิจัยการรู้สารสนเทศ	0.90
3.2.2 การพัฒนา แนวทาง (guidelines) ตัวชี้วัด และเครื่องมือการประเมินระดับการรู้สารสนเทศ	0.94
3.2.3 การวิจัยร่วม	0.87
3.2.4 การเขียนบทความวิจัย/ผลงานวิจัยร่วม	0.90

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

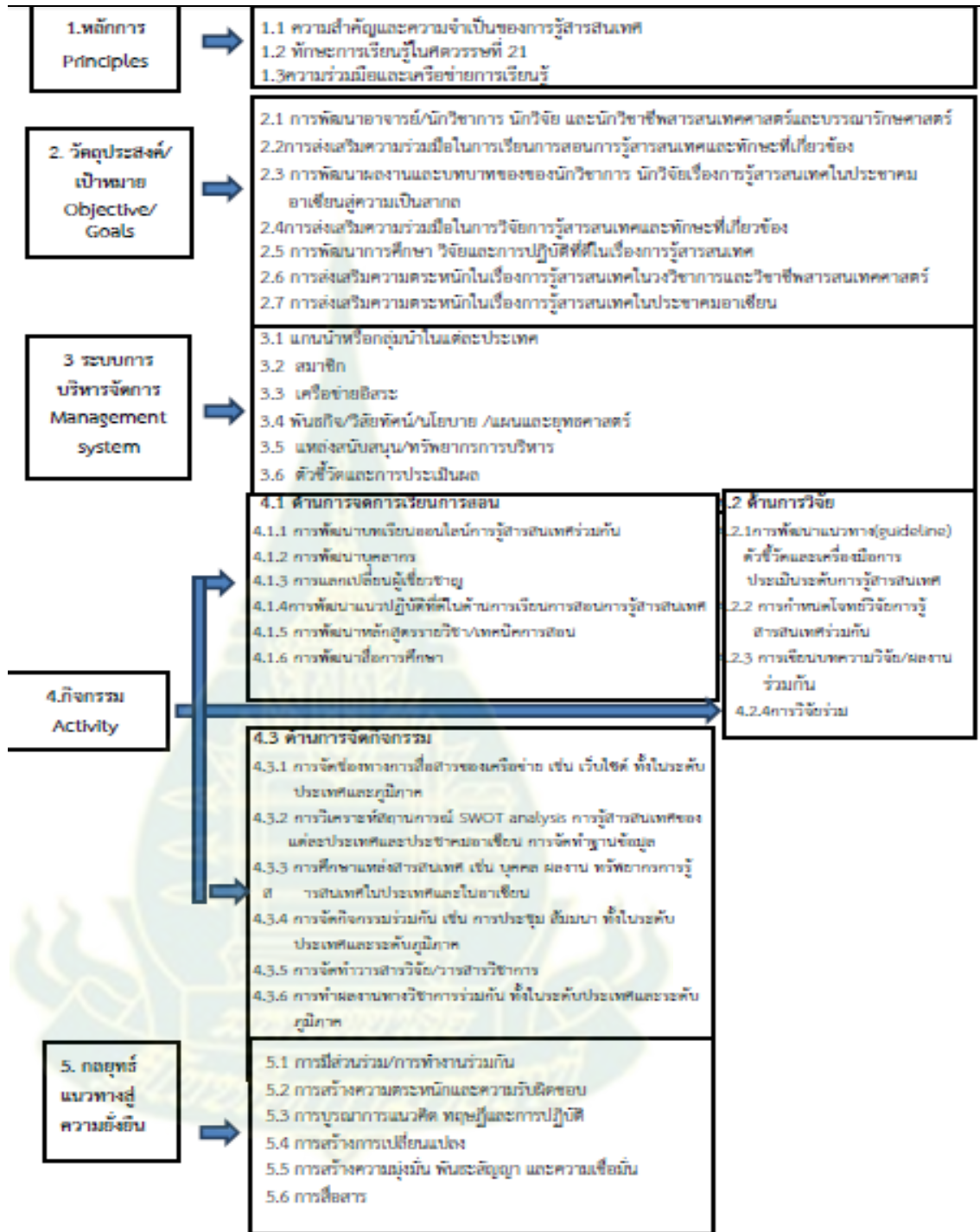
รูปแบบ	ค่า IOC
3.3 ด้านกิจกรรมของเครือข่าย	
3.3.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ SWOT analysis การรู้สารสนเทศของประเทศและประชาคมอาเซียน	0.97
3.3.2 การศึกษาแหล่งสารสนเทศ เช่น บุคคล ผลงาน ทรัพยากรการรู้สารสนเทศในประเทศและในอาเซียน	0.94
3.3.3 การจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประชุม สัมมนา ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค	0.94
3.3.4 การทำผลงานทางวิชาการร่วมกัน ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค	0.87
3.3.5 การจัดช่องทางการสื่อสารของเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ ทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค	1
3.3.6 การจัดทำวารสารวิจัย/วารสารวิชาการ	0.90

ตารางที่ 4.3 พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อร่างรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน ในแต่ละรายการที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเกิน 0.60 ถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ยกเว้น 4 รายการที่มีค่าต่ำกว่า 0.6 โดยทุกรายการอยู่ในด้านการบริหารจัดการเครือข่าย ได้แก่ ให้สมาคมห้องสมุดแต่ละประเทศเป็นแกนกลางเครือข่ายของแต่ละประเทศ และ ให้สถาบันการศึกษาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่เปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาในแต่ละประเทศเป็นแกนกลางเครือข่าย โดยมีค่าเท่ากัน (IOC=0.45) มีการบริหารจัดการระบบรวมศูนย์ สถาบันหรือประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นเป็นศูนย์กลาง (IOC=0.43) และมีบันทึกความร่วมมืออย่างเป็นทางการ (IOC=0.16) มีค่าความสอดคล้องน้อยที่สุด ผู้วิจัยได้ตัดรายการนั้นออก

รายการที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 มีห้ารายการ คือ *ด้านเป้าหมาย* การส่งเสริมความร่วมมือในด้านการเรียนการสอนการรู้สารสนเทศและทักษะที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนักวิชาชีพสารสนเทศศาสตร์และ บรรณารักษศาสตร์ ด้านการจัดกิจกรรมการจัดช่องทางการสื่อสารของเครือข่าย เช่น เว็บไซต์ ทั้งในระดับประเทศและภูมิภาค ด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบทเรียนออนไลน์การรู้สารสนเทศ และการพัฒนาบุคลากร

ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องนำเสนอในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และได้ปรับปรุงอีกครั้งตามผลการสัมภาษณ์แนวคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้รูปแบบเครือข่ายการรู้

สารสนเทศประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์/เป้าหมาย ระบบการบริหารจัดการ และกิจกรรม ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2 รูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 3 แนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

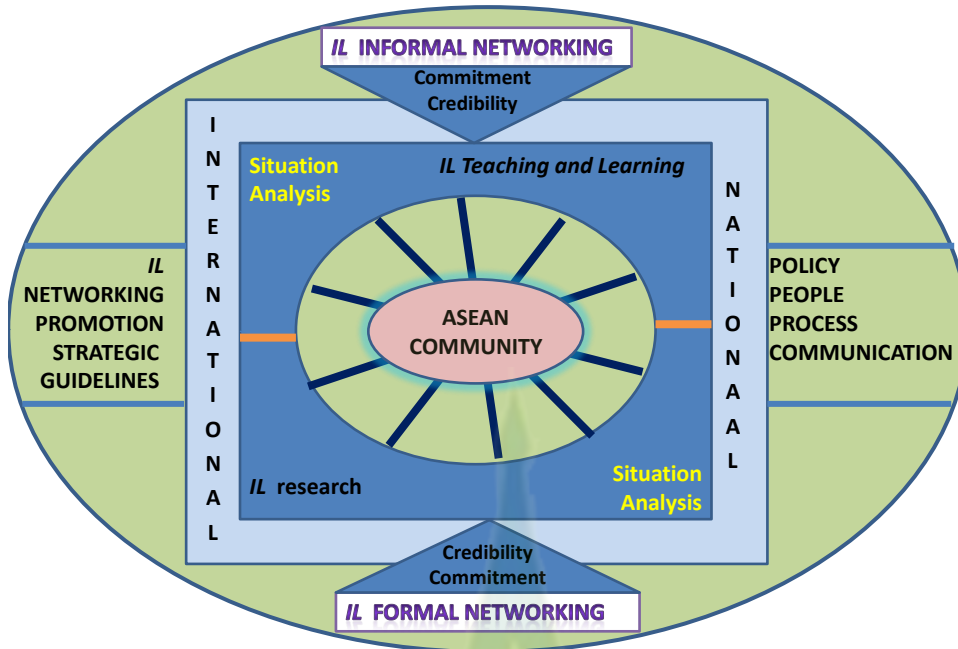
แนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียนตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ นักวิชาการ นักวิชาชีพ นักวิจัยพบว่า ให้ความสำคัญในเรื่อง การมีส่วนร่วมและการทำงานร่วมกัน และการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ส่วนรายการอื่นๆ มีค่าสูงเกินเกณฑ์ที่กำหนด จึงนำมาเป็นแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน ดังปรากฏในตาราง ที่ 4. 4

ตารางที่ 4.4 แนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

แนวทาง	IOC
การมีส่วนร่วม/การทำงานร่วมกัน	1
การสร้างความมุ่งมั่น พันธะสัญญา และความเชื่อมั่น	0.90
การสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ	1
การบูรณาการแนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ	0.97
การสื่อสาร	0.85
การสร้างการเปลี่ยนแปลง	0.94

จากตารางที่ 4.4 แนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศที่พัฒนาขึ้น พบว่าประเด็นการมีส่วนร่วม/การทำงานร่วมกัน และการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ มีค่าดัชนีความสอดคล้องสูงสุด (IOC= 1) และประเด็นอื่นๆมีค่าดัชนีความสอดคล้องสูง จึงนำมาใช้กำหนดแนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศ

ผู้วิจัยนำรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียนและแนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศที่พัฒนาขึ้น มาวิเคราะห์และบูรณาการ แสดงถึงสถานการณ์การนำไปสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน ดังภาพที่ 4.3

ASEAN INFORMATION LITERACY NETWORK MODEL

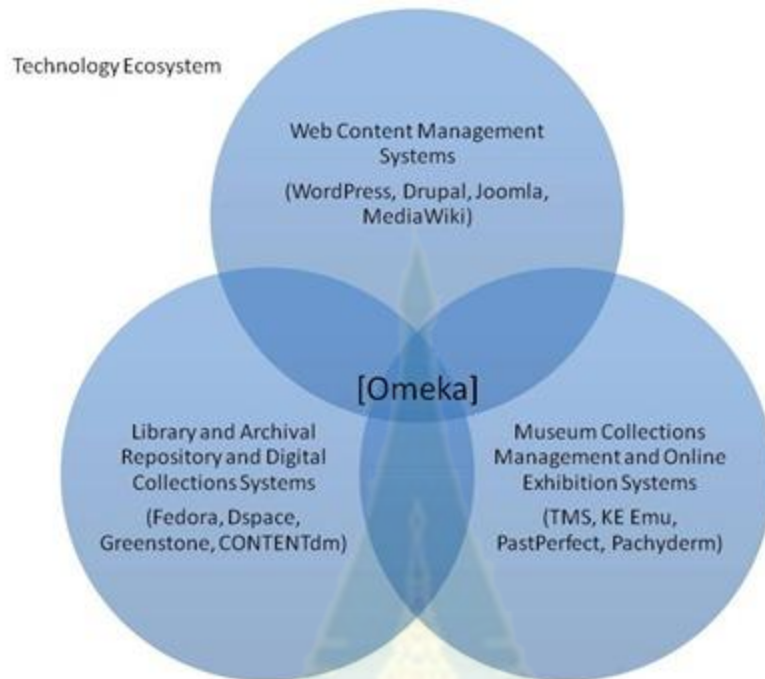
ภาพที่ 4.3 กรอบสถานการณ์เครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน

ภาพที่ 4.3 แสดงกรอบสถานการณ์เครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียนเมื่อนำรูปแบบเครือข่ายการรู้สารสนเทศที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ โดยการเริ่มต้นควรดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ การมีส่วนร่วม/การทำงานร่วมกัน และการสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบ การดำเนินการในระดับชาติ ภูมิภาค และสากล แต่ละประเทศจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ จุดอ่อน จุดแข็งของแต่ละประเทศ และในภูมิภาคโดยรวม ส่วนการดำเนินการพัฒนาเป็นเครือข่ายการรู้สารสนเทศอย่างเป็นทางการ ต้องมีนโยบาย ผู้รับผิดชอบซึ่งเป็นบุคคลหลักในการดำเนินงานในแต่ละประเทศ และทีมงานสมาชิก มีกระบวนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ และมีการสื่อสารการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ยั่งยืน

จากแนวทางส่งเสริมเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน นำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลเครือข่ายการรู้สารสนเทศประชาคมอาเซียน เพื่อรวบรวมข้อมูลนักวิชาการ และนักวิจัยการรู้สารสนเทศในประชาคมอาเซียน ตลอดจนข้อมูลผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัย เพื่อเป็นเครื่องมือเข้าถึงและสื่อสารการทำงานเป็นเครือข่ายร่วมกัน

ฐานข้อมูล ASEAN Information Literacy Network Database พัฒนาโดยใช้โปรแกรม Omaka ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์ส (Open Source Software) ที่สามารถให้มีการเข้าถึงได้แบบเปิด / แบบเสรี (Open Access) พัฒนามาเพื่อรองรับการทำงานทั้งการจัดเก็บและการเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศที่อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเช่นงานวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และอื่นๆ ที่ผู้เขียนหรือนักวิจัยสามารถเผยแพร่แบ่งปันและสร้างสรรค์ผลงานและทำงานร่วมกันกับคนอื่น ๆ ได้

คุณสมบัติและความสามารถของซอฟต์แวร์โอเพ่นซอร์ส Omeka

ระบบมีขั้นตอนการสร้างเนื้อหา (Content Creation Procedure) โปรแกรมมีระบบที่สามารถกำหนดสิทธิ์การเข้าใช้ระบบ เป็นลำดับขั้น และแบ่งออกเป็นกลุ่มๆ ตามขั้นตอนกระบวนการสร้างเนื้อหาดิจิทัลการจัดเก็บ การจัดกลุ่ม การทำเมทาตาทา การอนุรักษ์ การเผยแพร่

ระบบมีฟังก์ชันการแปลงรูปแบบเนื้อหาดิจิทัล (Format conversion) หลายโปรแกรมมีฟังก์ชันการแปลงเนื้อหาดิจิทัลให้อยู่ในรูปแบบอื่นๆ เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการ เช่น การแปลงเนื้อหาดิจิทัลในรูปแบบนามสกุลต่างๆ เช่น .doc .ppt .pdp .jpeg html อื่นให้อยู่ในรูปแบบ PDF E-book เป็นต้น

ระบบมีมาตรฐานเมทาตาทา (Metadata) โปรแกรมมีมาตรฐานเมทาตาทาเป็นที่ยอมรับของสากล ซึ่งแบบแผนของเมทาตาทาที่อธิบายเนื้อหาข้อมูลดิจิทัล เช่น วิดีทัศน์ เสียง ภาพ ข้อความ และสื่อผสม เพื่อให้การค้นหามีความยืดหยุ่น การแบ่งปันข้อมูล

ระบบมีระบบเรียกดูและการสืบค้น (Browsing and Searching) โปรแกรมต่างๆ มีการออกแบบระบบการสืบค้นที่ง่าย สะดวก รวดเร็วในการเข้าถึงเนื้อหาดิจิทัลในระบบ ทั้งที่ออกแบบเครื่องมือการค้นหา (Searching) ในรูปแบบ Field-specific Boolean Sorting options และรูปแบบการเรียกดูข้อมูล (Browsing) เช่นการเรียกดูจาก ผู้แต่ง คอลเลคชัน หัวเรื่อง ปี และอื่นๆ

ระบบสามารถแสดงภาพตัวอย่างหรือหน้าปก (Thumbnail Preview) โปรแกรมมีการสร้างภาพตัวอย่างหรือหน้าปกได้ เพื่อนำเสนอให้รายการเนื้อหาดิจิทัลมีความน่าสนใจ รองรับการแสดงผลตัวอย่าง ไฟล์รูปภาพ วีดีโอ PDF

ระบบสนับสนุนหลายภาษา (Multi-lingual support) โปรแกรมมีมาตรฐาน Unicode ที่ระบบรองรับการใช้งานได้ทุกภาษาในโลก และภาษาในส่วนติดต่อผู้ใช้แปลให้ใช้งานได้หลากหลายภาษา เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี มาเลย์ ฯลฯ

ระบบง่ายต่อการใช้งาน (Easy to use workflows) ระบบส่วนมากได้ออกแบบกระบวนการทำงานทั้งหมดของระบบผ่านส่วนติดต่อผู้ใช้งานบนเว็บให้ใช้งานได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว มีความเป็นมิตรกับผู้ใช้งานที่ไม่ต้องมีความชำนาญมากนัก

ระบบมีระบบสถิติและรายงาน (Statistical reporting) ระบบสถิติและรายงาน ทั้งส่วนผู้สร้างเนื้อหา และผู้ใช้บริการ เช่น สถิติจำนวนการสร้างเนื้อหาดิจิทัล และอัปเดตข้อมูล สถิติการเรียกดูข้อมูล หรือการดาวน์โหลดข้อมูลนำไปใช้สืบค้น บางโปรแกรมมีรายงานการวิเคราะห์สถิติต่างๆ

โปรแกรมมีส่วนขยาย (Extensibility) โปรแกรมหลายตัวได้พัฒนาส่วนขยายเพิ่มเติม การใช้งานบางโปรแกรมเรียกว่า Add-ons หรือ Plug-ins เป็นทางเลือกสำหรับผู้ต้องการใช้ฟังก์ชันเพิ่มเติม เช่น ระบบ Omeka มี Plug-ins [Social Bookmarking](#) ในการแบ่งปันข้อมูลบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เป็นต้น

ระบบมีมาตรฐานฟังก์ชันการเชื่อมโยงข้อมูลและใช้ข้อมูลร่วมกันกับระบบอื่นๆ (Machine-to-Machine Interoperability) โปรแกรมจำเป็นต้องมาตรฐานโปรโตคอลสนับสนุนในการเชื่อมโยงข้อมูล เก็บเกี่ยวเมตาดาตาแลกเปลี่ยนข้อมูลใช้ข้อมูลร่วมกันกับระบบอื่นๆ ทั้งที่เป็นระบบท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ มาตรฐานโปรโตคอลสากลที่ระบบต้องมีได้แก่ OAI-PMH ที่มีทั้ง [OAI-PMH Harvester](#) สำหรับใช้เกี่ยวกับเมตาดาตาระบบอื่นๆ และ [OAI-PMH Repository](#) ที่ระบบอื่นสามารถมาเกี่ยวกับเมตาดาตาได้

ระบบมีฟังก์ชันกำหนดสิทธิ์ผู้ใช้ (User authentication) หรือการรักษาความปลอดภัยระบบ โปรแกรมมีฟังก์ชันรูปแบบ User authentication การกำหนดสิทธิ์ในการเข้าใช้งาน การจำกัดการเข้าถึง การสร้างเนื้อหา และเมตาดาตาดำเนินสิทธิ์การเข้าใช้งาน เนื่องจากการจัดทำระบบมีการสร้างและให้บริการ แบ่งปันเนื้อหาดิจิทัลผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ระบบจึงจำเป็นต้องมีระบบการรักษาความปลอดภัยอย่าง เช่น มีผู้ดูแลระบบสามารถใช้งานได้ทั้งระบบ ผู้สร้างเนื้อหาที่มีสิทธิ์การสร้างเนื้อหาเท่านั้น

ระบบรองรับข้อมูลดิจิทัลทุกประเภท (Supported Item Types) โปรแกรมต้องพัฒนาระบบให้สามารถรองรับการสร้าง จัดเก็บ และการเผยแพร่รูปแบบดิจิทัลได้หลากหลาย ทั้งรูปแบบดิจิทัลทั้งที่เป็นแฟ้มเอกสารในฟอร์แมต .doc, .docx, .pdf, .zip ฯลฯ แฟ้มภาพดิจิทัล และแฟ้มสื่อ

มัลติมีเดียทั้งเสียงและวิดีโอต่างๆ รวมทั้งระบบพัฒนาให้มีความยืดหยุ่นรองรับรูปแบบดิจิทัลใหม่ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

ระบบรองรับการใช้งานตามเทคโนโลยีเว็บ 2.0 หลายโปรแกรมได้พัฒนาระบบขึ้นมาเพื่อรองรับการใช้งานตามเทคโนโลยีเว็บ 2.0 ที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนที่พัฒนาในระบบ เช่น RSS Feed Atom Tagging เป็นและส่วนพัฒนาขยายเพิ่มเติมเป็น Add-ons หรือ Plug-ins

